

АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В КРАЇНІ ПІД ЧАС ОЦІНКИ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ

ОЛЕГ ДАННИКОВ,
канд. екон. наук, доц. кафедри маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Постановка проблеми

Національний страховий ринок представлений досить широким спектром страхових компаній і товариств за статусом та організаційними формами, що є позитивним моментом у формуванні інфраструктури, можливої їх участі в основних видах страхової діяльності.

Але страхування в Україні стри­мується значною закритістю інфор­мації про ринок і його учасників, чо­му сприяє відсутність виразних нор­мотворчих ініціатив щодо вирішення зазначеної проблеми. За даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, наразі лише близько 15% страхових компаній го­тові регулярно та добровільно публікувати всі розділи своєї звітності, а закон позбавляє регулято­ра права поширення таких відомо­стей про будь-якого учасника ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У дослідженні аудиторської ком­панії «Ernst&Young» та «European Business Association» (Європейська бізнес-асоціація) «Вплив економічної кризи на українські компанії» [5], яке проводилось від 30 січня 2008 р. до 13 лютого 2009 р. за участі 107 провідних українських та іноземних компаній, що працюють в Україні, виділяється ряд тенденцій, спе­цифічних для української економіки – бізнес обирає традиційні шляхи скорочення витрат: 80% респондентів повідомили, що скорочують або вже скоротили адміністративні витрати; 57% респондентів домовляються про кращі умови з орендодавцями і влас-

никами нерухомості; 51% респон­дентів підвищують ефективність опе­раційної діяльності; 47% – проходять через скорочення кількості персоналу.

Україна зазнала бум бізнес-актив­ності протягом кількох попередніх років, і більшість компаній форму­вали свої довгострокові плани та інве­стиційні рішення, ґрунтуючись на очікуваннях збереження існуючого тренда. Сьогодні, зазначають в «Ernst&Young», українська економіка переходить у стадію більш глибокого спаду, з впливом якого стикаються дедалі більше підприємств.

Разом з тим, як було зазначено у зверненні Президента України В. Ющенка до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 19.02.2009 [1], є підстави прогно­зувати у 2009 р. високу ймовірність банкрутства, закриття або поглинан­ня 30-50% нинішніх гравців страхово­го ринку, що зумовлено такими чин­никами, як:

- ♦ різке зростання виплат стра­хових відшкодувань за апріорі збитковими видами автостра­хування, у разі якщо портфель представлений саме цим ви­дом: виплати далі не зможуть покриватися за рахунок нових зборів;
- ♦ нестійке фінансове становище дрібних компаній, а також тих компаній, які проводили ри­зикову політику розвитку в попередні роки: використовували демпінг, завищували рівні комісійної винагороди, не формували страхові резерви в достатньому обсязі;

- ♦ низька якість активів страхо­вих компаній, представлених цінними паперами, які не пе­ребувають у списках торгово­інформаційних систем і бірж, в умовах посилення вимог до платоспроможності, якості ак­тивів і достатності капіталу учасників ринку з боку регу­лятора [1].

Автором розглядаються питання удосконалення й реалізації марке­тингового підходу до взаємин ви­робників і споживачів страхових послуг з урахуванням сучасних тен­денцій розвитку бізнесу в умовах кризово-рецесійних явищ в еко­номіці країни, які поглиблюються на фоні ефекту інформаційної аси­метрії разом з транзакційними вит­ратами, що є «дефектами мікрост­руктури» ринкових взаємодій суб'єктів економічної діяльності, приводять до неоптимального розміщення ресурсів, на основі впровадження комплексної системи управління діяльністю вітчизняних страховиків (далі – СК) і маркетин­гових стратегій у процесі роботи на вітчизняному страховому ринку.

Метою роботи є висвітлення особливостей теоретичних і прак­тичних засад формування та роз­витку маркетингу на ринку страху­вання України, маркетингове забез­печення стабільності роботи суб'єктів ринку у сфері страхуван­ня, а також запобігати можливим втратам капіталу через ризики, при­таманні діяльності страховиків.

Методологія та основний зміст

Аналіз тенденцій в галузі

Сучасний характер суспільно-виробничих відносин обумовив створення об'єктивних передумов розвитку і функціонування ринку страхових послуг в Україні і сформував відповідний рівень пропозиції та попиту на них.

Існують фактори, які стримують цей процес: розбалансованість на фінансовому і валютному ринках; високий рівень монополізації та олігополізації ринків; деформація реального сектору; тінізація економіки та суперечливий характер українських реформ; недосконалість господарського і податкового законодавства; політична нестабільність; запізнення у прийнятті антикризових заходів на рівні уряду та інші фактори впливу, а також імовірність поглиблення цих процесів у найближчій перспективі зумовлює потребу у розробці та впровадженні програм можливих антикризових заходів на рівні керівництва компаній (вітчизняного бізнесу).

Для виживання на ринку, розвитку бізнесу і досягнення стратегічних цілей в умовах швидкоплинного середовища, на фоні кризово-рецесійних явищ в економіці країни страховикам потрібно системно передбачати наслідки своїх рішень. Маємо ситуацію, за якої споживачі страхових послуг – юридичні і фізичні особи навіть за умов настання різних ризикових подій не зможуть від них застрахуватися.

До того ж страхування втрачає довіру у населення як основного партнера у страхуванні завдяки проєкції несприятливих подій у банківському секторі на страховий бізнес, а також через бюрократизм у роботі й особливо неонов'язковість у справі своєчасних виплат страхового відшкодування і небажання ведення копійкої роботи зі страхувальниками.

Тому дослідження стану і перспектив вітчизняного страхового ринку на сучасному етапі його розвитку ви-

магає поглибленого підходу. Кількість страхових компаній станом на 30.09.2008 становила 475 компаній, що порівняно із III кварталом 2007 р. на 7,5% більше. Зіставляючи дані на початку року, кількість компаній за 9 місяців 2008 р. зросла на 29, з них на 8 СК збільшилася кількість «СК-life» (життя) – до 73 компаній та на 21 – «СК-non-life» (ризикових), що становило 402 компанії [6].

Зростання основних показників діяльності страховиків за III квартал 2008 р. вказувало на продовження тенденцій щодо зростання ділової активності. Так, темпи зростання основних показників діяльності за III квартал 2008 р. (січень-вересень 2008 р.) порівняно з аналогічним періодом 2007 р. свідчили про таке [6]:

- ♦ кількість укладених договорів становила 16 898 449 одиниць і зросла на 14%, при цьому договори, укладені з фізичними особами, зросли на 14,4%, договори з юридичними особами – на 26,7%;
- ♦ страхові виплати/відшкодування продовжили зростати більш прискореними темпами, ніж страхові премії: валові страхові виплати/відшкодування зросли на 78,3%; валові страхові премії – на 40,8%; аналогічно і в чистих преміях і виплатах: чисті страхові виплати збільшилися на 82,5%; чисті страхові премії – на 38,4%;
- ♦ страхові резерви зросли на 39,9%, при цьому технічні резерви – на 38,5%, а резерви зі страхування життя – на 49,6%;
- ♦ загальні активи зросли на 25,8%, з них активи, дозволені для покриття страхових резервів, – на 26,4%;
- ♦ загальна (валова) сума страхових премій, отриманих страховиками від страхування і перестрахування ризиків (від страхувальників і перестраховальників) за 9 місяців 2008 р. становила 17 379,3 млн грн, сума чистих страхових премій (валові премії за мінусом премій з внутрішнього перестрахування) становила 11 840,3 млн грн (68,1% від валових страхових премій);

- ♦ співвідношення страхових премій до ВВП: валові премії становили 2,4% від ВВП, чисті страхові премії досягли 1,7% у ВВП;
- ♦ загальна (валова) сума страхових виплат за договорами страхування та перестрахування становила 5080,9 млн грн. Рівень страхових виплат – 29,2%, рівень чистих виплат – 39,9%, рівень виплат фізичним особам – 39,5%;
- ♦ за січень-вересень 2008 р. на перестрахування сплачено 6254,1 млн грн (30.09.2007 – 4367,6 млн грн), з них перестраховикам-нерезидентам – 715,2 млн грн (30.09.2007 – 579,7 млн грн), перестраховикам-резидентам – 5538,9 млн грн (30.09.2007 – 3787,9 млн грн).

Фінансова криза, безумовно, завдала серйозного удару по класичному страховому ринку. Упродовж 2009 р. щоквартальне зростання страхових платежів неухильно зменшувалося.

За оперативними даними, за невинного збільшення розмірів страхових відшкодувань скорочення становить близько 30%. Рівень збитковості багатьох страховиків, особливо тих, що мали значну частку банківського страхування у своєму портфелі, вже перетнув критичну межу у 100%. Адже найбільші темпи падіння мають місце щодо банківського страхування.

Ситуація ускладнюється тим, що сьогодні на страховий ринок України негативно впливає не тільки банківська, а й економічна криза, а також кризи фондового, валютного ринків і ринку нерухомості. Кризи загострили і хронічні проблеми, пов'язані з недосконалим законодавством про страхування (нова редакція Закону України «Про страхування» тривалий час перебуває на стадії опрацювання), про впровадження обов'язкового медичного страхування за участю страховиків; непрозорим і дискримінаційним державним регулюванням; закритістю фінансової звітності страхового сектору; відсутністю якісної статистичної інформації; нерозвинутістю ринку страхування життя; низьким рівнем страхової культури; недотриманням

Таблиця 1

Структура загальних активів за визначеними Законом України «Про страхування» категоріями

	Загальні активи			
	млн грн		структура	
	30.09.2007	30.09.2008	30.09.2007	30.09.2008
Загальні активи по балансу	29 650,0	37 306,8	x	x
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування», у тому числі	17 533,50	22 169,69	100,0%	100,0%
грошові кошти на поточних рахунках і готівка в касі	1 102,0	1 799,9	6,3%	8,1%
банківські вклади	5 024,7	6 827,6	28,7%	30,8%
нерухоме майно	917,5	1 705,3	5,2%	7,7%
права вимоги до перестраховиків	2 003,5	2 887,3	11,4%	13,0%
інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України	29,0	65,3	0,2%	0,3%
інші активи (зокрема, банківські метали та кредити страхувальникам)	53,8	65,0	0,3%	0,3%
Цінні папери, у тому числі	8 403,0	8 819,3	47,9%	39,8%
– акції	7 831,7	7 775,2	44,7%	35,1%
– облігації	383,9	683,9	2,2%	3,1%
– іпотечні сертифікати	32,3	66,7	0,2%	0,3%
– цінні папери, що емітуються державою	155,0	293,5	0,9%	1,3%

Джерело: [5]

законодавства з агрострахування, низькими інституційною спроможністю і статусом регулятора.

Вважаємо, що фінансова криза призведе до перерозподілу страхового ринку України. Страхові компанії, що вже відчувають зниження рівня ліквідності в умовах кризи, нестимуть додаткове навантаження у вигляді високої збитковості ОСАЦВ. Компаніям з високою часткою автострахування в портфелі доведеться докласти максимум зусиль для збереження допустимого рівня платоспроможності. Збитки загрожують і тим страховикам, які заздалегідь не збалансували свої портфелі. Єдиним плюсом стане для страхового ринку те, що ми спостерігатимемо природний відбір, після якого залишаться найбільш стійкі.

У разі оцінки страхової компанії з боку страхувальника її надійність зводиться до ризику виконання узятих зобов'язань. На нашу думку, у ході проведення аналізу фінансового стану основним є питання про прийнятність вірогідності банкрутства страхової компанії.

Можливо, вітчизняним страховим компаніям не уникнути банкрутств, так як портфелі страховиків з ТОП-20 становлять на 70% з автострахування (КАСКО, ОСАЦВ і «зелена картка») [6]. Першими в імовірності настання банкрутства ризикують страховики, афілійовані чи засновані банками, яких до банкрутства буде підштовхувати зростання виплат за падіння темпів зростання страхових платежів [1, 5, 7].

Наступними претендентами стануть компанії, які обслуговували великі промислові групи, що зараз також переживають не найкращі часи. Такі підприємства сьогодні скорочують свої видатки і витрати на соціальне забезпечення і медичне страхування працівників. Ще однією групою, на нашу думку, стануть кептивні компанії та компанії, які не виконують нормативи достатності капіталу, диверсифікації й якості активів, вкладаючи свої активи в нічим не підкріплені цінні папери [1].

Розміщення страхових резервів повинно відбуватись відповідно до ст. 31 Закону України «Про страхуван-

ня», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 30.09.2008 обсяг активів за визначеними Законом категоріями становив 22 169,7 млн грн, з них 9 899,2 млн грн – це активи на покриття страхових резервів (табл. 1).

Основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів. Особливо гострою є питання забезпечення довгострокових зобов'язань за договорами страхування життя [1, 6].

Важкість прогнозу зумовлена турбулентністю ринкових процесів, складністю оцінки глибини кризи. Вважаємо, що у найближчому майбутньому перспективи напряму іпотечного страхування будуть залежати від розвитку банківського сектору. З урахуванням ситуації на фінансовому ринку можна прогнозувати сповільнення зростання іпотеч-

ного сегмента, а також відтік клієнтів зі страхування майна і КАСКО. Тому з урахуванням заморожування ринку іпотеки основною перспективою буде оптимізація роботи з супровід діючих угод, робота з крос-продажу для лояльних клієнтів, робота з продовженням договорів страхування.

На нашу думку, згорання банками програм кредитування вплине на обсяги продажу страхових компаній. Такий вплив страховики почали відчувати ще з кінця квітня 2008 р., тому що багато банків істотно призупинили темпи кредитування. Страхування розвивається в тандемі із кредитуванням і будь-які зміни в банківській сфері неухильно ведуть до змін у страхуванні. На даний момент багато страховиків звикли працювати виключно через банки, що знижувало як рівень клієнторієнтованості, так і рівень обслуговування, супровід угод, врегулювання збитків – такі компанії не боялися втратити

клієнта, бо надходження забезпечували кредитні програми банку.

На ряді ринків України, особливо фінансовому, нерухомості, туристичних послуг, монополія продавця ґрунтується на низькій інформованості споживача і недосконалості законодавства. Компаніям, які намагаються одержати якомога більше прибутку, вдається нав'язати споживачам сумнівні послуги за допомогою масованої реклами і заходів, спрямованих на прискорення здійснення операції купівлі-продажу (стимулювання збуту).

Проекція макроекономічних показників на страховий сектор

Тому кризово-рецесійні явища в економіці країни, на думку автора, поглиблюються (і посилюються) на тлі ефекту інформаційної асиметрії разом з трансакційними витратами, що є дефектами мікроструктури ринкових взаємодій суб'єктів економічної діяльності, які призводять до неоптимального (нерационального) розміщення ресурсів. Асиметричність, як відомо, у розподілі інформації називається ситуація, за якої частина учасників ринку володіє інформацією, якою не володіють інші зацікавлені особи.

Нагальною є потреба й у серйозному аналізі загальноєкономічних процесів у країні під час оцінки динаміки розвитку страхового ринку.

По-перше, внаслідок скорочення світового попиту на українську продукцію та обвальне падіння цін на сировинних ринках основні українські експортери фактично втратили зовнішні ринки збуту. Як наслідок світової рецесії в Україні відбулось різке скорочення обсягів виробництва в експортоорієнтованих галузях.

Так, у вересні 2008 р. до відповідного періоду 2007 р. падіння в металургії становило 17%, у жовтні – 35,6%, а вже у листопаді – 48,8%, хімічній і нафтохімічній промисловостях – відповідно 2,1, 19,2 і 35,2%. Скорочення виробництва цих галузей спричинило ланцюгову реакцію у міжгалузевих зв'язках, потягло за собою падіння у виробництві коксу і

продуктів нафтопереробки – на 22,3% у вересні 2008 р. до відповідного періоду 2007 р., 43,9% у жовтні та 11,6% у листопаді, добуванні корисних копалин (крім паливно-енергетичних) – на 2,3, 20,6 та 60,2% відповідно.

Загалом обсяги виробництва у промисловості скоротились у вересні 2008 р. на 4,5%, у жовтні – на 19,8%, у листопаді – на 28,6% [7].

За підсумками 11 місяців 2008 р. зафіксовано падіння кумулятивного показника обсягів промислового виробництва на 0,7%, а динаміка зростання ВВП уповільнилась до 3,6% проти 5,8% за січень-жовтень (рис.1).

Об'єктивно оцінюючи причини такої потужної корекції розвитку, слід зазначити, що вони перебувають не лише у площині скорочення попиту на зовнішніх ринках. Хоча погіршення зовнішньої кон'юнктури і стало катализатором негативних тенденцій.

Скорочення обсягів виробництва також відбувається під дією суттєвого зменшення внутрішнього попиту. Так, через скорочення попиту з боку основних споживачів металопродукції – машинобудівної галузі (у жовтні 2008 р. до жовтня 2007 р. виробництво зменшилось на 11,2%, а у листопаді – вже на 38,8%) та будівництва (за січень-листопад обсяг будівельних робіт скоротився на 13% проти 9,6% за січень-жовтень) падіння у металургії наприкінці року є більшим, ніж можна було очікувати лише через втрату зовнішніх ринків [7].

Крім того, негативні тенденції спостерігаються не лише у виробничій сфері, а й у інших галузях економіки,

зокрема торгівлі, яка є індикатором ділової активності.

По-друге, у відповідь на погіршення ситуації в експортерів і промисловості в цілому продемонстрував обвал і фондовий ринок. Якщо протягом січня-липня 2008 р. відбувалось поступове просідання ринку, то лише за 3 місяці 2008 р. – серпень-жовтень – індекс ПФТС втратив 61,48% своїх позицій [7].

По-третє, у відповідь на відтік валюти через канал фондового ринку в економіці розпочались девальваційні процеси, які призвели до скорочення у вересні 2008 р. рівня міжнародних валютних резервів на 0,5 млрд дол. США, а за жовтень втрати резервів становили 5,6 млрд дол. У листопаді, незважаючи на зростання резервів на початку місяця, враховуючи перший транш позики МВФ, до рівня 35,2 млрд дол. США, показник міжнародних валютних резервів скоротився до 32,74 млрд. дол. (станом на 1 грудня 2008 р.). (Довідково: У вересні-листопаді НБУ проводив на міжбанку пікові від'ємні інтервенції – 7,7 млрд дол. США [7].)

По-четверте, в умовах валютної дестабілізації погіршилася ситуація на ринку банківських послуг.

Якщо у серпні-вересні 2008 р. спостерігалася тенденція одночасного зростання обсягів залучених депозитів від населення (які становлять понад 60% загального обсягу депозитів) і наданих кредитів, то у жовтні 2008 р. ситуація дещо змінилась:

- ♦ депозити фізичних осіб у серпні зросли на 1,9%, у вересні – на 1,1%, а у жовтні зменшились на 4,1%;

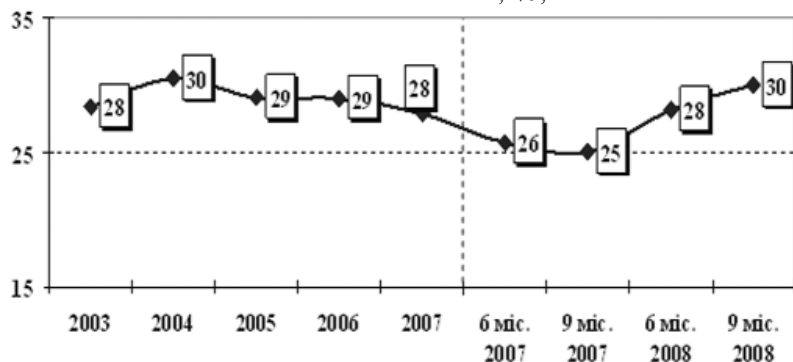


Рис. 1. Темпи приросту (зниження) ВВП і промисловості України у 2008 р. (кумулятивно, % до відповідного періоду попереднього року [7])

♦ кредити в цілому зросли у серпні – на 3,1%, у вересні – на 3,3%, а у жовтні – на 9,3%. Проте таке зростання є лише ефектом курсової переоцінки доларових позичок. Реально відбулось скорочення кредитування.

Хоча у листопаді 2008 р. зафіксовано номінальне зростання як депозитів, так і кредитів фізичних осіб, але якщо розглянути їх динаміку без урахування курсового фактора, то відбулось їх скорочення, що створює ефекти вимивання грошей з банківського обороту. (Довідково: У листопаді 2008 р. номінальні обсяги депозитів фізичних осіб зросли на 5,5%; номінальні обсяги кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності, – на 8,4%, кредитів, наданих фізичним особам – на 9,1% [7].)

Дефіцит власних і позичкових ресурсів позначився на уповільненні темпів зростання інвестицій в основний капітал (до 4,7% за січень-вересень 2008 р.). У той же час чистий приріст прямих іноземних інвестицій за 9 місяців становив 8,1 млрд дол. США, що майже у 1,5 рази більше приросту за відповідний період попереднього року.

По-н'яте, разом з проблемами у сфері банківської системи та дестабілізацією ситуації на валютному ринку спостерігаються ускладнення ситуації у соціальній сфері.

Зважаючи на скорочення або уповільнення обсягів виробництва, нарощування залишків нереалізованої готової продукції, що фактично заморожує обігові кошти у запасах, товаровиробники обмежують соціальні виплати найманим працівникам. Станом на 1 листопада 2008 р. відбулося зростання заборгованості із заробітної плати (на 22,9 % порівняно з початком жовтня) [7].

По-шосте, у листопаді 2008 р. посилилась тенденція попередніх місяців до конвертації заощаджень населення в іноземну валюту. В результаті у листопаді на готівковому валютному ринку сформувалося значне від'ємне сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти (2,3 млрд. дол. США), що своєю чергою посилило негативні інфляційні очікування.

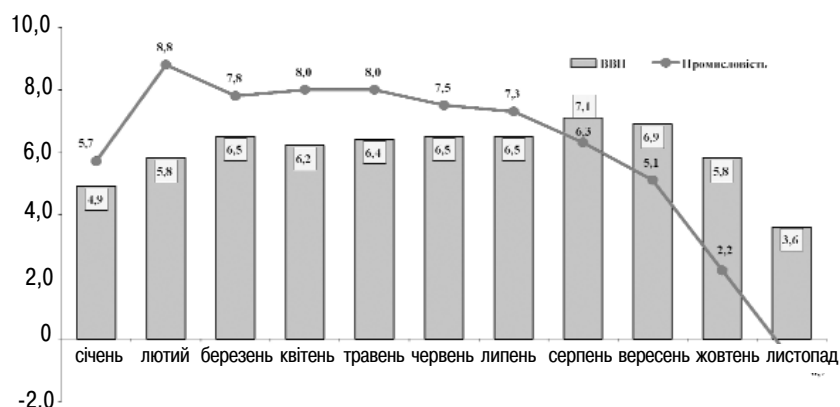


Рис. 2. Інтегральний коефіцієнт тіньової економіки в Україні, % від офіційного ВВП (Джерело: Держкомстат, розрахунки та прогнозовані оцінки Мінекономіки [7].)

Рівень тіньової економіки в Україні за 9 місяців 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р., за попередніми даними, збільшився на 5% і становив 30% від ВВП (рис. 2).

Збільшення обсягів тіньової економіки показали:

- ♦ фінансовий метод – на 5% до 28%;
- ♦ витрати населення–роздрібний товарооборот – на 4% до 39%;
- ♦ монетарний метод – на 3% до 27%.

Це є непрямим свідченням вжиття підприємцями заходів з пом'якшення майбутніх ризиків завдяки завчасно створеним тіньовим резервам.

На нашу думку, збільшення рівня тіньової економіки за монетарним методом зумовлено недовірою до банківської системи в умовах посилення інфляційного тиску, зростанням девальваційних очікувань і намаганням населення зберегти свої заощадження.

Наслідком стало уповільнення темпів зростання депозитів (вклади фізичних осіб у національній валюті за 9 місяців 2008 р. збільшилися на 27% проти 43,1% за 9 місяців 2007 р.), що привело до випередження темпу приросту обсягу готівки поза банками (20,2%) над темпом приросту переказних депозитів у національній валюті (15,2%) за цей період.

При цьому в умовах збільшення витрат населення на придбання товарів і послуг за 9 місяців 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р. на 41% швидкість обертання

готівки збільшилася на 0,04 об. до 4,85 об. за 9 місяців 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р. Вважаємо, що це може свідчити про використання готівки для обслуговування тіньових операцій.

Прогноз Мінекономіки щодо основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2009 р. наведено у табл. 2.

Отже, прогноз Мінекономіки щодо макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2009 р. розроблено з урахуванням складної поточної економічної ситуації, високімовірного її ускладнення, пов'язаного із вичерпанням певних резервів і новими зовнішніми та внутрішніми збуреннями.

Вважаємо, що володіння маркетинговою інформацією стосовно параметрів ринку й інших зовнішніх чинників макромаркетингового середовища дає можливість суб'єкту ринку знизити рівень невизначеності зовнішнього середовища, асиметрії розвитку свого виробництва і перетворити інформацію на джерело одержання конкурентної переваги.

На нашу думку, активна роль маркетингу полягає у зниженні асиметрії інформації про параметри макромаркетингового середовища, що спонукає агентів ринку ретельно вивчати величину і структуру поточного і майбутнього ринкового попиту, можливі обсяги виробництва конкурентів, кон'юнктуру ринку, тенденції розвитку галузі і НТП, політичну й економічну ситуації, умови конкуренції, а також формувати нові потреби на нові товари і послуги.

Таблиця 2

Умови розвитку економіки України у 2009 р.

Умови розвитку	2007 звіт	2008 оцінка	2009 прогноз
1. Зовнішні умови			
Ціна на нафту марки «Brent», дол. США/барель	72,3	98	60-70
Світові ціни на чорні метали, %, середньорічні	18,7	46,5	«→» 15-20
Темпи зростання економіки, %:			
світові	4,9	3,7	2,2
Росія	8,1	6,8	3-3,5
2. Внутрішні умови			
<i>Загальні умови</i>			
Врожай зернових, млн т	29,3	51,3	45
Приріст прямих іноземних інвестицій, млрд дол. США	9,2	10	9
Ставка плати за транзит природного газу, дол. США за 1 тис. м3 на 100 км	1,6	1,7	1,7-2,0
Інфляційні очікування	високі	високі	середні
<i>Соціальна політика</i>			
Мінімальна заробітна плата (середньозважена), грн	430	532,5	629,1
температура приросту, %	17,9	23,8	18,1
Виплата допомоги при народженні дитини, грн	8500	12240 – на першу дитину, 25 000 – на другу дитину, 50 000 – на третю	
Фінансування заходів щодо поступової компенсації громадянам втрат від знецінення грошових заощаджень, млрд грн	0,5	6,4	0,25
<i>Податково-бюджетна політика</i>			
Сальдо державного бюджету, % ВВП	-1,4	-1	-3

Джерело: Держкомстат, розрахунки та прогнозовані оцінки Мінекономіки [7].

Маркетинг забезпечує зниження асиметрії інформації, повідомляючи споживачів через маркетингові канали про якість товарів і послуг та їх відповідність до ціни, умови надання і гарантії, репутацію виробника і т.ін.

Кризово-рецесійні явища в економіці країни на фоні ефекту інформаційної асиметрії обумовлюють потребу в ефективних маркетингових рішеннях у подоланні суперечностей (пошуку компромісу) у взаємодії суб'єктів економічної діяльності та оптимального розміщення ресурсів, вимагають зміни у сутності маркетингової діяльності вітчизняних підприємств і орієнтації бізнесу на нову сучасну концепцію, засновану класиками маркетингу Ф. Котлером та К. Л. Келлером – холистичний маркетинг [4].

Орієнтація бізнесу на концепцію

холистичного маркетингу дозволяє адекватно розкрити розуміння законних змін у попиті та пропозиції на страхові послуги, що відбуваються у процесі взаємодії кількісних і якісних перетворень, та необхідності взаємного пристосування попиту та пропозиції через свідомі, цілеспрямовані дії суб'єктів господарювання з виявлення, формування і задоволення споживчих потреб та сприяє зниженню асиметрії інформації споживачів.

Розвиток кінцевого споживчого попиту, який у подальшому визначає особливості всього ринкового попиту, відбувається у напрямі зростання купівельних можливостей споживачів, підвищення їхньої поінформованості й вибагливості та на цій підставі – суттєвої диференціації й індивідуалізації споживчих потреб.

Тому теоретично-прикладні питання, які розглянуті в даній статті, з огляду на складні умови ведення стратегічних маркетингових дій через загальний плинний стан економіки країни вимагають подальших досліджень щодо засад формування і розвитку маркетингу на страховому ринку України, виявлення специфіки і тенденцій його функціонування, розробку практичних рекомендацій щодо використання маркетингових інструментів у діяльності вітчизняних підприємств та ефективних маркетингових рішень у подоланні протиріч у взаємодії суб'єктів економічної діяльності та оптимального розміщення ресурсів.

Вважаємо, що проведений аналіз реального стану та прогнозовані очікування на страховому ринку України переконує, що для нормально функціонування ринку потрібна налагоджена дієздатна система взаємопов'язаних спеціалізованих організацій, що могли б обслуговувати потоки страхових послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили, інформації, тобто необхідна розвинена інфраструктура страхового ринку.

Саме інфраструктура страхового ринку забезпечує можливості реалізації економічних інтересів страховиків і страхувальників, сприяє координації дій усіх суб'єктів страхового ринку, допомагає інтегруватись у світовий економічний простір, сприяє цивілізованому розвитку маркетингу в страхуванні.

До елементів інфраструктури страхового ринку відносять: правове і інформативне забезпечення; інформаційну мережу; кредитно-фінансову систему; систему підготовки кадрів (сюрвеєри, андерайтери, страхові комісари); наукове обслуговування; аудиторську мережу; професійну етику і мову.

Висновки

Отже, протягом останніх років на страховому ринку України склалася і функціонує модель, у рамках якої домінують інтереси постачальників страхових послуг. Інтереси споживачів у межах цієї моделі підпорядковані інтересам постачальників страхових послуг. Ця модель функціонування ринку існувала в умовах

перманентної кризи, викликаной стійким перевищенням пропозиції над попитом на страхові послуги. Гострота цієї кризи багато років вуалювалася широким поширенням квазістрахових оптимізуючих податки схем.

Останнім часом спостерігається тенденція, що ведуть до застою в ринкових відносинах. Тепер можна говорити не лише про домінування інтересів постачальників страхових послуг над інтересами споживачів, а про прагнення до домінування на ринку досить вузької групи постачальників (СК), що через обмеження можливостей вибору у страхувальників спричинить посилення тиску на рядових споживачів страхових послуг.

Переділ ринку, розподіл реальних джерел його розвитку (клієнтської бази як відтворення страхового капіталу), які називаються по-різному: то процесами концентрації страхового капіталу, то злиттям і поглинаннями, то процесами створення пулів страховиків, тривалий час є основним змістом діяльності більшості вітчизняних страхових компаній. Своє історичне завдання дана модель ринку виконала і сприяти розвитку страхування, страхових відносин в Україні більш не може.

Для забезпечення стратегічного прориву в розвитку вітчизняного страхування слід перш за все вирішити питання активізації ролі інфраструктури страхового ринку шляхом зміни якості ринкових відносин, які становлять її зміст.

Інфраструктура страхового ринку повинна перетворитися з сукупності підприємницьких структур, які сприяють фактично односторонній реалізації інтересів постачальників страхових послуг, що спонтанно склалася і багато в чому стихійно функціонує, в ефективний механізм оптимального поєднання інтересів страхувальників і постачальників.

За реальних умов сучасного страхового ринку України це означає, що всі елементи інфраструктури повинні бути системно доповнені механізмами і процедурами, першочергово спрямованими на реалізацію інтересів вітчизняних страхувальників та

орієнтацію бізнесу на концепцію холистичного маркетингу. Тільки така модернізована інфраструктура зможе стати реальним інструментом вирішення завдань активізації ринкової ролі споживачів і за рахунок цього — засобом досягнення потрібної для справжнього розвитку вітчизняного страхування зміни балансу інтересів споживачів і постачальників страхових послуг.

Удосконалення страхової інфраструктури повинно стати на сучасному етапі головним полем модернізації всієї системи відносин страхового ринку України. У свою чергу робота з орієнтації бізнесу на концепцію холистичного маркетингу потребує також істотних змін ролі всіх елементів інфраструктури страхового ринку: страхових посередників, аварійних комісарів, сюрвейерів, актуаріїв, форм інформаційного забезпечення учасників страхових відносин, механізмів упровадження і використання ІТ-технологій і т. ін.

Досвід функціонування національного страхового ринку показує, що зростання кількості страхових компаній не означає якісних змін у страховій сфері і перш за все в наявності конкуренції страхових послуг.

Визначальними в умовах ринкової економіки для більшості страховиків стали проблеми їх адаптації до ринкової кон'юнктури і конкурентного середовища та можливості у забезпеченні фінансової стійкості як компанії, так і їх страхових операцій.

Також були й інші об'єктивні і суб'єктивні причини — загальна економічна і фінансова кризи та пов'язані з цим проблеми збитковості галузей народного господарства, невиплати заробітної плати і зuboжіння населення, втрати довіри населення до здійснюваних економічних і ринкових перетворень, у тому числі і розвитку страхування як однієї з дієвих форм соціального захисту населення.

Джерела:

1. Лист Президента України Віктора Ющенка до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 19.02.2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [\[an.ua/press/?lang=1&url=press_news&id=105113\]\(http://www.uni-ua/press/?lang=1&url=press_news&id=105113\) - Last access: 19.02.2009 - Title from the screen.](http://www.uni-</p>
</div>
<div data-bbox=)

2. Постанова Кабінету Міністрів України № 1211 від 17 серпня 2002 р. «Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 643 (643-2005-п) від 25.07.2005) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [://http://uazakon.com/document/spart08/inx08569.htm](http://uazakon.com/document/spart08/inx08569.htm).

3. Данніков О.В. Формування та розвиток маркетингу страхових компаній / О.В. Данніков // Формування ринкової економіки. — К. : КНЕУ, 2007. — С. 745-756.

4. Котлер Ф. Маркетинг-менеджмент / Ф. Котлер, К. Л. Келлер. — [12-е изд.]. — СПб. : Питер, 2006. — С.816.

5. Дослідження аудиторської компанії «Ernst&Young» та «European Business Association» (Європейська бізнес-асоціація) «Вплив економічної кризи на українські компанії» [Електронний ресурс] European Business Association ? Mode of access. — Режим доступу : [://http://www.eba.com.ua/ua/analytical/tax_legal.htm](http://www.eba.com.ua/ua/analytical/tax_legal.htm) - Last access: 13.02.2009 - Title from the screen.

6. Рейтинги, подготовленные Украинским научно-исследовательским институтом «Права экономических исследований» в рамках проекта журнала «Insurance Top», 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : Insurance Top - Mode of access/<http://forinsurer.com/ratings/nonlife/> - Last access: 03.10.2008 - Title from the screen.

7. Макропоказники економічного і соціального розвитку України, прогноз Мінекономіки на 2009 р. та аналітична записка «Тенденції тіньової економіки в Україні» за 9 місяців 2008 р. [Електронний ресурс] // Мінекономіка. - Режим доступу : Mode of access:<http://www.me.gov.ua/control/publish/category/main=105325> - Last access: 09.02.2009 ? Title from the screen.

Ключові слова: фінансова послуга, потреба у страховому захисті, інфраструктура страхового ринку, холистичний маркетинг, ефект інформаційної асиметрії, макромаркетингове середовище, модель страхового ринку.